

ստանում է հանգուցեալների տէրերից մի գու-
մար, որի կէտը պէտք է մանկ մեր կատան:
4) Ինչ տուգանքներ որ մեր վարչութիւնից առն-
վեն, նոյնը պէտք է կատան մանի:

«Արձազակս այսպիսով ժողոված գումարը կը
կը հասնի մի քանի հարիւրի, մենք կարող ենք
տակոսով տալ տեղուս բանկերում, կամ վերցնել
շահաւէտ գրաւակներ: Այսպիսով յուսով եմ
որ մեր համբարը ապահով կը լինի գրամական
կողմից:

«Բայց թէ արդեօք ինչ է իմ նպատակը այս-
պիսի մտքեր յայտնել ձեզ, ահա՛ կարծեմ ձեզ
բոլորիդ քաջ յայտնի է, որ մեր համբարում կան
այնպիսի արհեստագործներ, որք չունեն գրամա-
կան միջոցներ առաջ տանելու իրանց արհեստը,
վասնորոյ ղիտում են ունեւոր անձանց և վերց-
նում տոկոսով փող, որ և մեր արհեստագործ չէ
կարողանում վճարել և մնում է յաւիտեան նորա
մտա տարուկ, բանում է օրական կէս գնով կամ
իր շինած ապրանքը, կան-կարասիքը (մէքէլ)
տալիս է կէս գնով: Արեւին լեթ մենք կունե-
նանք մի կապիտալ, այն ժամանակ այդ արհես-
տագործներ, այլ են չեն գիտի ուրիշի և երկա-
պատիկ, քառասպատիկ տոկոսով փող չեն վերց-
նի, այլ կը վերցնեն մեր կատայից փոքր տոկո-
սով և իրանց կարողութեան չափ իւրաքանչիւր
չարաթ կամ ամրս քիչ, քիչ կը վճարեն, ինչ-
պէս առ հասարակ վճարում են մասնաւոր կան-
տօրներում:

«Նա պարտաւոր մեր նիստի միտքը, ուրեմն հա-
մաձայն էք, թէ ոչ»: Ամենից լավեցաւ «համաձայն
ենք» խօսքը: Արձազակս եմ նամակը յաջողու-
թիւն ցանակահարով պ. Նատմէնիօյն այդ գոր-
ծում և յուսով եմ, որ այդպիսով կազատենք մեր
խեղճ արհեստագործներին հարուստ կապիտալի-
րի սուր ճանկերից:

Գ. Շահվերդեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐՆԵՐ

Մեզանից անկախ պատճառներով «Մշակի»
այսօրվայ համարը ուշացաւ և փոխանակ վաղ
առաւօտեան դուրս գալու, այժմ է միայն հրա-
տարակիւում: Այսօրվայ համարը մենք այսօր չը
կարողացանք ուղարկել փոստը, մեր գաւառա-
կան բաժանարարներին:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻՅ անց գրում են: «Գրիգոր
Նիկողոսեանի յօդուածները լաւ ապաւորութիւն
են անում մեր հասարակութեան վրա: Արախա-
լի է, նոյնպէս, որ և Վ. Պոյսի հայերը իրանք
սկսում են այժմ մտաբերել իրանց պակասութիւն-
ները:»

Գուրս եկաւ Ս. Պետերբուրգում «Новая Газета»
լրագրի առաջին համարը, պ. Վ. Մոզէսովի
խմբագրութեամբ: «Родосъ» լրագրին գրը-
ված բաժանորդները կը ստանան այդ թեր-
թը «Գուրսի» դադարման ամբողջ ժամա-
նակ: «Նոր լրագիրը» իր առաջնորդ յօդուա-
ծում ասում է որ դիտաւորութիւն ունեն հրա-
տարակիւ միայն այն ժամանակ, երբ մա-
մուլի օրէնքները աւելի որոշ և օրինական կը
գտանային, չը նայելով որ խմբագրութիւնը վա-
ղուց է որ ստացել էր թոյլտւութիւն իր թեր-
թը հրատարակելու: Բայց այժմ էր «Родосъ»
տակովեցաւ զինամասի լինել խմբագրութիւնը
իր պարտաւորութիւն է համարում նրա անկող
բռնելու և պահպանելու նոյն դրօշակը, որ պահ-
պանում էր «Գուրս»: Իսկ այս դրօշակը, բացառ-
ում է պ. Մոզէսովի, յուսարարութեան, հայ-
րենիքի քաղաքական, հասարակական և բարոյա-
կան վերանորոգութեան դրօշակն է:

Ա.ԽԱԼԻՑԻՍԻՅԻ մեզ գրում են: «Չգոտոսի
1-ին պ. պ. Ազատեան, Սահրադեան և օրիորդ
Վարդանոյշ, մասնակցութեամբ թատրոնաւեր պ.
պ. Տէր-Գրիգորեանի և Պապոյեանի, ներկայա-
ցում տուեցին քաղաքային կլուբում Շէկսպիլի
«Համիտ» սպրիտիթների մի տեսարան և «Ըն-
տանեան փոթորիկ» կատակերգութիւնը: Անտ-
րակներում կարգացին մի քանի բանաստեղ-
ծութիւններ: Գամառ-Քաթիպայի թողութիւնը շատ
չը կար: Տեղերի գները բարձր էին նշանակված:
Ամբիս 6-ին նոյն խումբը ներկայացնելու է
«Արշակ II» սպրիտիթները:»

Արայցխայից մեզ գրում են որ օգոստոսի 5-ին
կոնստանտնուպոլիս հարամանագրել է ընտրել ժող-
վրդի կողմից հինգ հաշտաւաններ և հոգևոր կա-
ռավարութեանից երկու քահանայներ, պ. Վան-
ցանցի հաշիւները բնուելու համար և օրէնքի հա-
մաձայն արգելք դնել նրա կայքերի վրա: Թղթա-
կիցը աւելացնում է որ լաւ կը լինէր որ ժողո-
վուրդը հինգ հաշտաւաններից գոնէ երեքը ընտ-
րէր նոյն խի հարցը յարկեցնող պարաներից,
իսկ հոգևոր կառավարութեանից ճշմարտութիւնը
պաշտպանող քահանայներին:

«Новая Газета» հարցրում է որ կոմս կուտայ-

սով ընդունեց այս օրերս խարիօլում հրեաների
մի պատգամաւորութիւն և երկար ժամանակ խօ-
սակցութիւն ունեցաւ հրեական խախտմ. պ. Սե-
գալի հետ:

«Русский Курьер» լրագրին թիֆլիսից գրում
են. այս օրերս դադարել է «Փորձ» ամսագիրը,
որ հայոց ամսագիրներից միակ փոքր ի շատ
օրինաւոր էր: Նրա դադարման պատճառը վե-
րաբերում են հասարակութեան անտարբերու-
թեանը: Խմբագրութիւնը կրեց 14,000 ռուբլ վը-
նաս: Պէտք է աւելացնել, ասում է ռուս թեր-
թը, որ հասարակութեան անտարբերութեան պատ-
ճառները մինչ էլ ցենզուրական ծանր պայման-
ներն են:»

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՅՐԱՆՍԻԱ

Տունիսից ստացված տեղեկութիւնների
համեմատ ամեն տեղ հանգստութիւն է տի-
րում: Հաստատ խուզարկութիւններից յե-
տոյ երեւեցաւ, որ վերջին ժամանակներում
տարածված երկիւղը չափազանցացրած էր:
Լաւագուտի մէջ օգոստոսի 2-ին Ֆրանս-
սիական զօրքերը ափ իջան և մեծ պա-
տուով ընդունվեցան: Մի փոստային շոգե-
նաւով բերեցին տունիսից 300 փախուս-
կան զինուորներ: Նրանք անբաւական էին
երբ տեսան Ֆրանսիական զօրքերին և յայ-
տնեցին, որ նորից կը փախչեն, որովհետեւ
բէյը Ֆրանսիական զօրքեր է հրախրել և
իրանք այլ ևս նրան հարկաւոր չեն:

Մի քանի լիթվակիցներից հարցրած
տեղեկութիւնների համեմատ Տուրի մէջ
արտասանած Գամբետայի ձառը ցանկալի
ազդեցութիւն չէ գործել լսողների վրա:
ձառի արտասանելու ժամանակ մի քանիսը
մինչև անգամ բողբոջել են, երբ Գամբետ-
տա ասել է, թէ անհրաժեշտ է վերաբըն-
նել սահմանադրութիւնը սենատը փոփո-
խելու համար: Ն'ըրկոյ եղած հասարակու-
թիւնը պատկանում էր չափաւոր տարրերին
և պատուում էր Գամբետային իրբե Ֆը-
րանս-գերմանական պատերազմի ժամանակ
յայտնված եռանդոտ ազգասէրի և ոչ թէ
իրբե ներքին նշանաւոր վերանորոգութիւն-
ների կողմնակցին: Չափազանց ոգևորված
ճափահարութիւններով ծածկվեցան Գամ-
բետայի ձառի այն մասերը, որոնցով նա
գովում էր հանրապետութեան նախագահ
Գրեվին: Ֆրանսիական մամուլը գանազան
կարծիքներ է յայտնում Գամբետայի ըն-
տրողական նախադժի մասին: արմատական
լրագիրները հաւանում են նրա ձառը, իսկ
մի քանի մինիստրական չափաւոր լրագիր-
ներ, որոնց թւում և «Temps», գովում
են: Անեատի փոփոխելու մասին յայտնած
մտքերը անհանգիստ են սենում Գրեվինի
շրջագատող հանրապետական շրջաններին:
Ինչպէս երևում է, Գամբետտա ցանկանում
է, որ Ֆրանսիական պատգամաւորների ժո-
ղովի ապագայ մեծամասնութիւնը արմա-
տական ձախակողմեաններից լինի կազմ-
ված:

«République Française» լրագիրը հա-
րցրում է, որ Գամբետայի նախադահու-
թեամբ ընտրողական մի մասնաժողով է
կազմված: Գրանից երևում է, որ Գամբետ-
տա յանձն է առել ընտրութիւնների ան-
միջական առաջնորդութիւնը: Լրագիրները
շատ են խօսում այդ մասնաժողովի մասին,
որ չէ յայտնում ոչ իր նախագիծը և ոչ իր
անդամների անունները: «National» լրա-
գրի կարծիքով, այդ մասնաժողովն էլ մի
ապացոյց է, որ Գամբետտա պատրաստում է
իր դիկտատուրան և որ պատգամաւորների
ապագայ ժողովի մէջ կը տիրապետէ «հան-
րապետական միութիւնը» Գամբետայի ա-
ռաջնորդութեամբ: Նանտի մէջ Գամբետտա

չուտով մի ձառ կը խօսի պետութիւնը և
կեղեցուց բաժանելու և զինուորական հիմ-
նարկութիւնների մասին:

Սպանիական կառավարութիւնը գանգատ-
վեց Ֆրանսիայից, որ իր հիւպատոսի տունը
Սֆակի մէջ կողպուված է: Բարտեյի մի
Սենտ-Լյէր պատասխանեց, որ այդ գործի
մասին զեռ ևս պաշտօնական տեղեկու-
թիւններ չեն ստացված և պատրաստակա-
նութիւն յայտնեց քննել գործը և պատժել
մեղաւորներին: Արդէն մի գնեւրալ է ու-
ղարկված Սֆակս քննութիւն կատարելու
համար:

«Morning Post» լրագրի տեղեկութիւն-
ների համեմատ Տունիսի մէջ ապրող անդ-
լիական և իտալական հպատակները մի
խնդրագիր են պատրաստում, որ բացի ի-
րանց կառավարութիւններից կողարկվի և
Ֆրանսիային և որով նրանք ցոյց են տալիս,
թէ եւրօպացիների դրութիւնը վասնզաւոր
է, քանի որ արարները անդադար արշա-
ւանքներ են գործում:

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Մի քանի գերմանական ազատամիտ լրա-
գիրներ վերջին ժամանակներում սպառնա-
ցող անստորագիր նամակներ են ստացել,
որոնք ըստ երեւոյթին ուղարկված են հա-
կահրեական շրջաններից: Այդպիսի նամակ-
ներից մէկը հրատարակված է «Berliner
Tageblatt.» լրագրի մէջ: Նամակի մէջ աս-
ված է, թէ, ի՞նչ է իշխան Բիսմարկի կեան-
քի դէմ որ և է փորձ լինի, մահուան պատ-
ժի կենթարկվին թշնամի կուսակցութիւն-
ների ներկայացուցիչները՝ առաջադէմները,
ազատամիտները և հրէաները այն քաղա-
քի մէջ, որտեղից կը ծագի այդ յանցաւոր
փորձը և որ այնուհետեւ մի ընդհանուր
կոտորած կը սկսվի, որին զոհ կերթան կայ-
սերական կառավարութեան թշնամի ազա-
տամիտ գործիչները: Այդ նամակից, որին
լրագիրները ոչինչ նշանակութիւն չեն տա-
լիս, այնու ամենայնիւ երևում է այն գրգռ-
ված դրութիւնը որի միջ գտնվում են թըշ-
նամի կուսակցութիւնները Գերմանիայի մէջ:
Այդպիսի արխարբու սպառնալիքների կա-
րելութիւնը միայն ցոյց է տալիս գերմա-
նական ներքին գործերի չափազանց լար-
ված դրութիւնը:

Շատ տեղեկութեւ ևս շարունակվում են
հրէաների դէմ ուղղված անկարգութիւն-
ները: Վարդերուրդի և Եստրօփի մէջ մեծ
գժուարութեամբ վերջ գրին անկարգու-
թիւններին և դա էլ եղաւ միայն այն ժա-
մանակ, երբ հրէաների բոլոր աները և ա-
ղօթարանները քանդված էին:

ԳԱՄԲԵՏՏԱՅԻ ԶԱՌԸ

Տուրի մէջ ի պատիւ Գամբետայի տուած
բանկետի ժամանակ նա արտասանեց հե-
տեւեալ ձառը: «Տաս տարի սրանից առաջ,
ասաց նա, թշնամուց գրաւած, գրեթէ օր-
հասակներին հասած Ֆրանսիան ստիպված
էր սաստիկ պատիժ կրել, որովհետեւ մի մար-
դու ձեռքն էր ընկել: Այստեղ, այս քաղա-
քի մէջ հրգեհնեցով շրջագատված ամեն-
քը, թէ գեղացիները, թէ քաղաքացինե-
րը, թէ արհեստագործները հասկացան, որ ին-
քըն իրան դաւաճանող ժողովրդի պատիժը
միշտ լինում է նրա զինուորական փառքի
և արտաքին ոյժի անկումը և ներքին անիշ-
խանութիւնը: Այդ դասը ամենքի յիշողու-
թեան մէջ դրոշմվել է անջնջելի գծերով:
Մեր ժողովուրդը կարող է իրան աւելի
բաղդաւոր համարել, որ նա վերջնականա-

պէս չը ոչնչացաւ այդ սարսափելի դժբաղ-
գութիւնների ժամանակ: Բայց Ֆրանսիան,
պարտներ, ևս ասում եմ Ֆրանսիան և ոչ
թէ այս կամ այն մարդը, դարձաւ ինքն
իրան պաշտպանեց: Նա ամբայաւ անդուն-
դի ափին և կարողացաւ ազատվել, վերա-
նորոգվել և նորից բռնել իր բարձր դիրքը
աշխարհի մէջ: Գրա համար նրան բաւա-
կան էր դիմել իր ազգային ոգուն և յայտ-
նել, որ նա ճանաչում է միայն մի իշխա-
նութիւն, մի կամք—իր սեփական կամքը:
Ամբողջ ժողովրդի այդպէս յանկարծակի
կերպով արթնանալուց յետոյ ահա աստ
տարի է, ինչ Ֆրանսիան հաստատ և ա-
ռանց շեղվելու գնում է իր ճանապարհով
շրջագատված լինելով ներքին և արտաքին
գժուարութիւններով, զանազան կուսակցու-
թիւնների ինտրիգներով, որոնք թէպէտ
յայտնված են, բայց դեռ իրանց յոյսը չեն
կորցրել: Այդ կուսակցութիւնները կազմ-
ված են եղել ամենաճարպիկ, համարձակ և
ազդեցութիւն ունեցող տարրերից: Եւ ի՞նչ
է ցոյց տալիս Ֆրանսիային ճանապարհ,
ի՞նչ է պահպանում նրան այս բոլոր ար-
գիւքների ժամանակ: Հանրապետութիւնը,
որ հասարակական ազատութեան միակ և
ճշմարիտ նշանաբանն է: Այդ ճշմարտու-
թիւնը անհերքելի է: Այդ բանը ապա-
ցուցանում են մեր վերանորոգված հիմնա-
կութիւնները և կարգերը, մեր լաւ դրու-
թեան մէջ դրված Ֆինանսները, մեր վե-
րականգնված զինուորական հզօրութիւնը:
Ինչ ուզում են ասեն յայտնված կուսակցու-
թիւնները, այնու ամենայնիւ դա իրողու-
թիւն է. բայց դրա մասին մենք մի ուրիշ
անգամ կը խօսենք: Բացի այդ, կենսական
ոյժերի հարստութեան այդ զարմանալի ա-
պացոյցը վերադարձրեց Ֆրանսիային ամբողջ
աշխարհի համակրութիւնը և զարմանքը
և մինչև անգամ մի քանիսի նախանձը շար-
ժեց: Արեւին մենք կարող ենք համարձակ
ասել, որ այս աստ տարիների ընկալացքում
Ֆրանսիան վերաստեղծվեցաւ թէ նիւթա-
պէս և թէ բարոյապէս: Նա վերաստեղծ-
վեցաւ հանրապետական գրօշակի տակ
հանրապետական սկզբունքի ոյժով, ժողո-
վուրդի օգնութեամբ որ վերջնականապէս
իր ձեռքն առաւ երկրի բոլոր գործերը, ու-
րոնք այդպիսով ամենքի և իւրաքանչիւրի
գործեր զարման: Եւ այդ իրողութիւնը
այնքան ակնհայտ է, այնքան աչքի է ընկ-
նում, որ մինչև անգամ հանրապետութեան
հակառակորդները, նրա թշնամիները և ան-
տարբերները սխում են համոզվել, որ Ֆրան-
սիայի համար առանց հանրապետական կա-
ռավարութեան ոչ ապագայ կարող է լի-
նել, ոչ յոյսեր, ոչ զարգացումն և ոչ ա-
ճումն: Տեսնում էք դուք այդ դրոշմ
հին կուսակցութիւններին: Տեսնում էք
դուք այդ ճանապարհը, որ ծածկված է
միապետութեան ողորմելի տերակներով:
Գեռ ևս տաղանդի փայլ, փառաւոր անցեա-
լի ազդեցութիւն ունեցող մարդիկ յանձնե-
ցին իրանց դրօշակների ցնցոտիները անըն-
դունակ և անզօր մարդկերանց: Այո, հան-
րապետական կարգերը և հանրապետական
ոյժը անյաղթելի են դարձել: Այնչէս նշա-
նակութիւն չունի այն հանգամանքը, որ մի
քանի նահանգների մէջ յայտնութիւնը խը-
վում է ձեր հաւատարիմ ներկայացուցիչնե-
րի ձեռքից. հաւատացէ՛ք, որ, երբ կըս-
կենք հակառակ կողմերի ոյժերը չափելի
կը տեսնենք, որ հանրապետութեան հա-
կառակորդների կողմը մի քանի օֆիցիներ
միայն քննեցել են, իսկ զինուոր ոյժերը
զինուորները հանրապետութեան կողմն
Տեսնելով հանրապետութիւնը, որ այլքան
հրաշքներ է գործել, որ հնազանդեցիկ է